

«Inneklima reddet arbeidsplassen»

- modell for praktisk inneklima- og HMS- arbeid på skolen

Samhandling og kommunikasjon med brukere og ansatte når inneklima skal bedres

- Inneklima heldigvis mer enn ventilasjon
- Driftstekniker, en ressurs i skolens systematiske inneklima- og HMS-arbeidet

Inneklimakonferansen onsdag 10. mai 2017.

Rektor Nina Sæther, Sørums kommun

Driftstekniker Tore Nilsen, Sørums kommun

**ASTMA- OG
ALLERGIFORBUNDET**
- gjør Norge friskere

Rektor tok initiativ, inneklimaprosessen var i gang!

KLP inviterte:

- KLP-Skadeforsikring arrangerte 17. september 2012 i KLP-bygget. Skolens ledelse, ved rektor Nina Astrid Sæther deltok på inneklimafagdagen.

NAAF ble engasjert:

- Prosjektleder i NAAF oversendte skolens ledelse forslag til kursprogram for en inneklima- HMS-prosess.

Oppstartmøte og inneklimakurs på skolen:

- Det ble gjennomført oppstartmøte og inneklimakurs for ledelse og støtteapparat 22.1.2013.
- På vernerunden deltok ressurspersoner som kjente skolebygget.
- Inneklimakurs for hele personalet ble arrangert på skolen

Veien videre – rektor holder i prosessen:

- Løsningsorientert rapport fra NAAF med praktiske ideer til videre arbeid.
- Inneklimaprosessen holdes i gang ved at rektor inviterer til møter i skolens inneklimagruppe.

Rektor utarbeidet inneklimaposter etter fagdagen

INNEKLIMA

Ventilasjonsanlegget kontrolleres jevnlig ved vernerunder, og gir maksimal effekt av hva det har å gi.

For å gjøre det beste ut av vårt inneklima er det [hver enkeltes](#) ansvar å passe på:

- **Lufta rommene**
 - Åpne vinduene på klasserommene i friminuttene eller ved behov
Om vinteren, ta korte perioder med mange åpne vinduer.
 - Åpne alle dører inne i huset når vi går for dagen slik at ventilasjonsanlegget får best mulig betingelser.
- **Sørge for at varmekilder ikke blir blokkert**
 - Pass på at det er god avstand mellom varmekilder og møbler slik at man utnytter naturlig sirkulasjon med varm luft som stiger opp og kald luft som «raser» ned.
- **Dra inn minst mulig sand utenfra**

Sand på gulv skrubber opp partikler fra gulvbelegget. Partiklene spres i lufta.

 - Børst av skoene ute
 - Bruk i størst mulig grad innesko
 - Fei opp sand og løse partikler fra gulvet så ofte som mulig
- **Bruk solskjerming**
 - Dra ned markisene i rom som får sol på vinduene slik at vindusflatene ikke varmes opp når dette ikke er ønskelig.
- **Rydd rommene**

Det samler seg støv der det oppbevares papirer, permer og annet materiell.
For at vi skal ha maksimal effekt av rengjøringen må det være god tilgjengelighet for renholder.

 - Hold orden og varier hvor ting oppbevares slik at renholder kommer til, gjelder både gulv og flater, f eks på toppen av skap og hyller
 - Tørk støv
- **Skru av pc' er og skjerm før dere går**

Disse utvikler varme og får støv til å sirkulere i lufta.

Disse anvisningene er i tråd med råd fra Arbeidstilsynet og Astma- og Allergiforbundet.

naaf.no

Gjenkjennbare bilder fra skolen ute og inne

Skolens ansatte engasjeres:

Verneombud og driftstekniker tar bilder av ulike områder på skolen

Tabellen nedenfor viser områder som det er aktuelt å ta bilder fra.

Tips til miljøområder	Skriv gjerne kommentarer og erfaringer til de ulike bildene
1. Skolebygningen utvendig	
2. Luftinntak og avkast	
3. Inngangsparti	
4. Plassering av snømasser	
5. Gangveier	
6. Korridor(er)	
7. Trapper/trappeløp	
8. Garderobeløsninger, knagger/skohyller	
9. Oppvarmingskilder i klasserom	
10. Gymnastikkgarderobe/dusj	
11. Plassering av pultene i forhold til vinduer og varmekilder	
12. Tavlene	
13. Takbelysning	
14. Elevreol/skap	
15. Avtrekk i spesialrom	
16. Oppbevaring av kjemikalier	
17. Oppbevaring av maling, lakk, løsemidler, osv.	
18. Oppbevaring av renholdskjemi	
19. Datarom	
20. Evt. løse ledninger og bruk av skjoteledninger	
21. Synlige fuktskader inne eller ute	
22. Andre områder dere ønsker å fokusere på	

For å iverksette prosessen, og gjøre den gjenkjennbar for de ulike yrkesgrupper, ble det tatt bilder fra de ulike områder på skolen.

Noen av bildene ble benyttet i presentasjonen på oppstartmøtet og i personalmøtet.

Oppstartmøte i skolens inneklimagruppe

Deltakerne ble engasjerte da de så bilder fra skolehverdagen i presentasjonen som ble fremført av NAAF. Bilder og tekst bidrar til at deltakerne så muligheter til forbedringer på egen arbeidsplass.

God forankring og lokalt eierforhold, er viktig når en skole eller barnehage skal sette i gang systematisk arbeid innen HMS eller inneklima.

Renhold og orden - viktig for inneklima og trivsel

Fjernarkiv – vi måtte finne et egnet sted...

- Skolen har miljøbevisste og kreative ansatte noe som bidrar til spennende og lærerike timer for elevene.
- Det er viktig at forholdene tilrettelegges slik at materiell, emballasje, ved, bokser og annet som kan brukes i undervisningen lagres i et egnet rom/lager.

Vi sjekker ventilasjonsaggregat - byggets «lunger»

- Det må etableres rutiner slik at ventilasjonsaggregat sjekkes og vedlikeholdes regelmessig.
- I den kalde årstiden, må anleggene sjekkes minst en gang per uke.
- På spesielle dager med mye snø, rim og regn, kan det være lurt å ta for sjekk utenom rutinen. Dette for å være sikker på at snø, yr eller regn trekkes inn i aggregatene.

Tett gjenvinner – luften kommer ikke inn!

Ventilasjonsfirma ble kontaktet og skolen har mottatt e-post.

Klipp fra e-post:

- *Viser til tidligere henvendelse vedrørende pris og tiltak for utbedring ventilasjonsaggregat.*
- *Den roterende varmegjenvinneren bør rengjøres og det bør vurderes å sette inn filter på avtrekket før varmegjenvinner.*
- *Vi håper at arbeidet blir igangsatt raskt slik at luftkvaliteten kan bedres.*

Bruk markisene aktivt!

- Det er viktig for inneklima at markisene brukes aktivt på dager med sol slik at varmestrålene stoppes ute.
- På vindstille dager, vår og høst, bør skolen vurdere å la markisene være nede slik at morgensola ikke varmer opp klasserom og avdelinger.

Oppvarmingskilder, kaldras og arbeidsplass

Den enkelte ansatt sjekker disse inneklima-momentene i rommet der de har arbeidsplass:

- Forsøke å ommøblere
- Flytte arbeidsplassen bort fra yttervegg til et mer termisk stabilt område
- Møblere slik at det er mulig å komme til vinduene for å utføre effektiv lufting.

Temperaturregulering er viktig

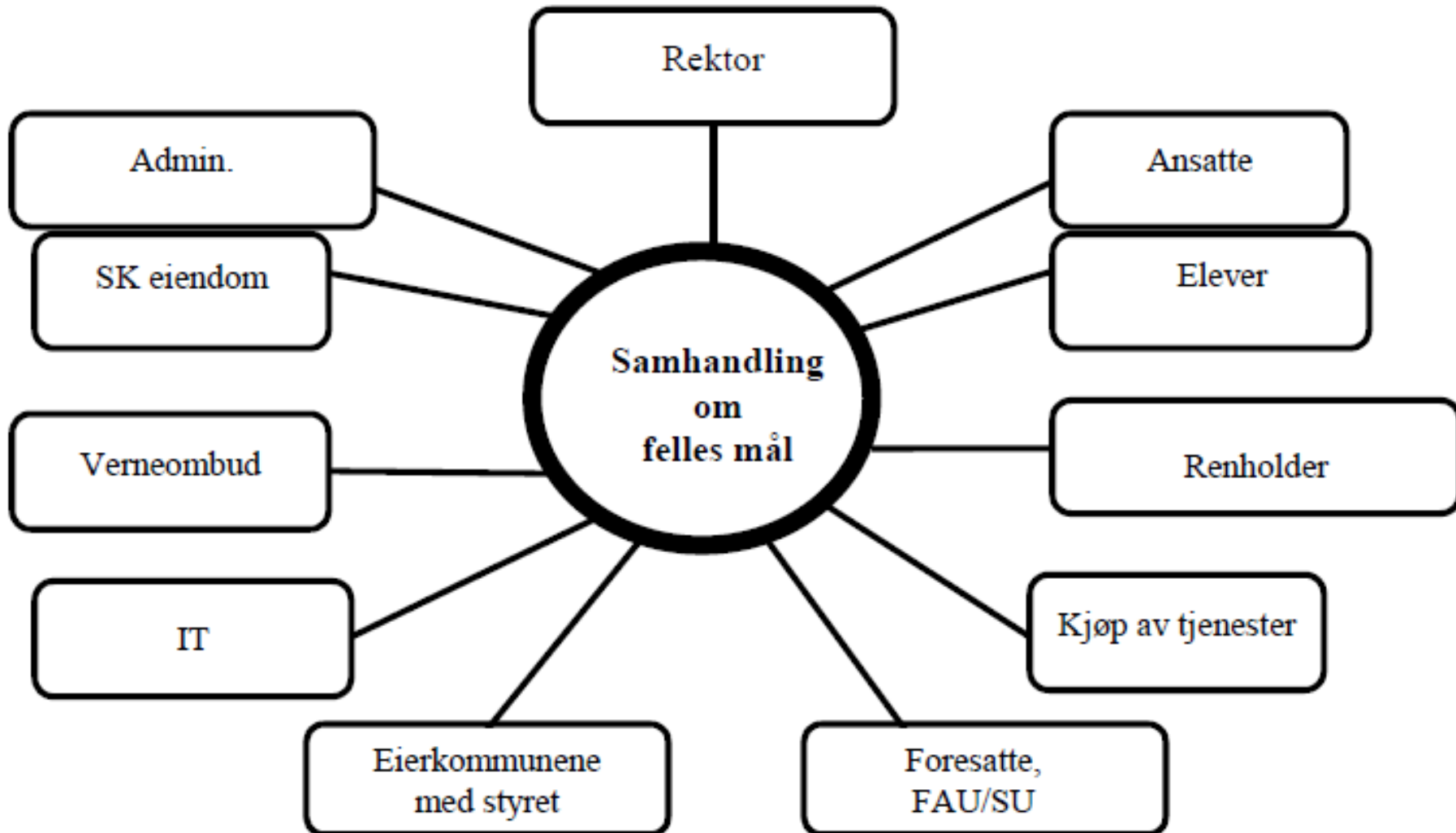

- Tilfredsstillende luftkvalitet og fysisk arbeidsmiljø for ansatte og elever er avhengig av god temperaturregulering.
- Elektromontør bør kontaktes for å se hvilke muligheter som er tilstede for å regulere hvert enkelt rom med egen temperaturføler.
- Ønsket lufttemperatur bør være tema i AMU
- En bra innetemperatur i fyringssesongen er 20 – 22 °C
- **«Tjue er bra for hue»**

Oppstartmøte - mål for HMS-prosessen

- Tenke nytt, se muligheter
- Praktisk innføring i inneklima og ulike HMS-aktiviteter
- Gjennomgang av bilder fra skolehverdagen
 - Odd Egil skriver ned innspill og ideer
- Vi utformer skolens samhandlingskart
 - Det uformelle organisasjonskartet
- Vi systematiserer hva de ulike grupper/ressurspersoner kan bidra med
- Inneklima- og HMS på personalmøtet
- Vi ferdigstilte samhandlingskartet
 - De ansatte ble med...

Skolens samhandlingskart for inneklimate og HMS

Hva kan den enkelte bidra med

Rektor

1. Ta initiativ
2. Etablere rutiner
3. Holde seg oppdatert
4. Oppfølgingsansvar
5. Informasjon/koordinering
6. Fange opp de ulike ting, kontakte eksterne
7. Budsjettering
8. Planlegging
9. Helhetlig internkontroll

Administrasjonen

10. Omsette delegerte oppgaver til handling, ansvar for delegerte oppgaver
11. Tilbakemelding
12. Holde i IKT
13. Bistå med «ryddekompetanse»
14. Påse at inventar og utstyr er i orden,

Ansatte

15. Rydde
16. Innredning av klasserommet/møblering
17. Være positive
18. Inneklima/arbeidsmiljø også mitt ansvar
19. Bidra aktivt for å komme ut av fastlåst mønster
20. Tilegne seg kunnskap og informasjon og HMS og fysisk arbeidsmiljø
21. Delta på felles samling,

Verneombud

22. Delta på vernerunder
23. Motivere
24. Tar pulsen på miljøet
25. Bindeledd
26. Tilegne kunnskap om arbeidsmiljø og HMS
27. Holde seg oppdatert på fagfeltet
28. «Holde i» vedtatte oppgaver
29. Være aktivt i skolens systematiske HMS-arbeid,

SK eiendom

30. Teknisk drift
31. Sjekk av ventilasjonsanlegg ukentlig
32. Varmeanlegg
33. Sjekk etter plan vil være god dokumentasjon
34. Gressklipping – trenger oppsamler
35. Snømåking
36. Strøing
37. Sjekke plen før klipping
38. Bistå ved opprydding,

Renholder

39. Godt renhold
40. Miljøbevisst
41. Rutiner for støvsanering
42. Faste møter med rektor sikrer at kunnskap overføres
43. Gir tilbakemelding for eksempel
44. Sand og bøss, dialog
45. Gi tilbakemelding, henge beskjed på oppslagstavla
46. Ris og ros
47. Tilpasser seg skolens aktiviteter

Hva kan den enkelt bidra med?

Da vi skulle få frem hva den «enkelte» kunne gjøre/bidra med, fikk vi frem 47 ulike forslag for å bedre inneklima-arbeidsmiljø for ansatte og elever.

Flere av forslagene er «gratis» og kan gi stor uttelling for hvordan ansatte og elever opplever inneklima.

Alle ansatte får innføring i inneklima

ASTMA- OG
ALLERGIFORBUNDET
- gjør Norge friskere

Program 22. april kl. 14.15

Et løsningsbasert inneklimaprojekt på

Skåningsrud skole og ressurscenter

Et samarbeid mellom skolen, NAAF og KLP

Sted: Skolens personalrom

Kl.	Temna	Ansvarlig/deltakere
14.15	Velkommen. Bakgrunn for prosjektet	Nina Sæther, rektor
	Venter vi på den optimale løsningen, så kan vi fort bli sittende å vente. Lokal handlekraft kan bidra til "ekstern" støtte.	Geir Grønsholt, fagsjef i KLP-Skadeforsikring
	Praktisk inneklima- og HMS-arbeid på skolen. Hva er inneklima – Verdens Helseorganisasjons definisjon på inneklima supplert med bilder og eksempler fra skolen	Kai Gustavsen, Seniorrådgiver/yrkeshygieniker i NAAF.
	Vi utformer skolens samhandlingskart som viser hvem som bør bidra når inneklima og arbeidsmiljø settes på dagsorden	Alle. Kai i NAAF skriver fortløpende ned utfordringene i en presentasjon slik at alle ser hva som forslås. Deltakerne kan også notere på eget ark.
	Hva kan de ulike grupper bidra med	Alle. Kai i NAAF skriver fortløpende ned utfordringene i en presentasjon slik at alle ser hva som forslås. Deltakerne kan også notere på eget ark.
	Veien videre – en del av skolens arbeid med internkontroll for HMS	Nina, Kai og Geir
17.30	Avslutning	

Løsningsorientert aktivitetsrapport til videre arbeid

Løsningsorientert aktivitetsrapport for Skåningsrud skole og ressurscenter.

Aktivitetsrapporten inneholder skolens samhandlingskart, resultater fra idédugnad og løsningsbasert kartlegging, samt punktmålinger av ulike inneklimaparameter på skolen.

Arbeidet er en del av Opplæringsloven § 9a og Arbeidsmiljøloven, og erfaringer og kunnskap kan innarbeides i skolens internkontroll.

Utarbeidet av
Kai Gustavsen seniorrådgiver/yrkeshygieniker

naaf.no

Godt Inneklima starter ut!

Inngangsparti

Gode rutiner

- For at minst mulig sand og bøss skal dras inn i skolebygningen anbefales det å innføre følgende rutiner:
- Regelmessig spyling av gangveien mot ytterdøra med vår sommer og høst.
- Årlig rengjøring under avskrapningsrista for å fjerne bøss, gras og skitt.

Fuktabsorberende matter inne

Tips fra NAAF-rapport:

- Daglig støvsuging av de fuktabsorberende mattene
- «Bankes»/ristes ute ved behov (ikke over gangvei)
- Dersom mattekonseptet ønskes å utvides, kan matter som leveres av Renholdssoner, og anbefales av NAAF, være godt egnet.

Rutiner for luftskifte er etablert!

Alle dører åpnes når vi går for dagen.

Ventilasjonsaggregatet driftes og etterses slik at romlufta skiftes i alle rom og avdelinger.

Avtrekk fra små grupperom

Avtrekksvifte og styringssystem er reparert.

Prosjektet ble lagt merke til

Omtale i bladet Astma og Allergi og lokalavisa

Slik er det blitt!

**Sløydsalen er ryddet og løse gjenstander plassert i skap.
Rommet er delt av og vi har fått bedre plass til hjelpemidler.**

KLP

naaf.no

Renhold, støv og inneklima

Slik kan det bli!

Nye fine skap med dører bidrar til orden og effektivt renhold.

Dette HMS-tiltaket gir økt sikkerhet og bedre inneklima

Elektrikeren har lagt opp flere stikkontakter (side 22 i rapporten)

Slik vil vi ha det, men vi kan nok bli enda ryddigere!

Inventar og utstyr , viktig for helse, miljø og trivsel!

Arbeidsplassene er flyttet inn i rommet (side 22 i rapporten) 60 cm. fra ovn og vindu.

Nye skohyller utenfor halvparten av klasserommene. Resten gjøres i 2014.

SISTE : Skap og innebygd vifte på skolekjøkkenet

Samhandling om inneklimate og arbeidsmiljø

Nye muligheter oppnås, når ulike yrkesgruppene deltar på vernerunde og i HMS og inneklimatearbeidet!

Forsker:
Godt innel-
klimate øker
arbeidsevnen

-Gevinsten ved bedre innelklimate er enorm, fordi arbeidstakernes effektivitet øker dramatisk i bedre innelklimate. Samtidig går sykefraværet ned.